

99. Perjantaina 14 päivänä lokakuuta 1988

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely:

1) Kertomus niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1985 ovat antaneet aihetta 2882

Mainittu kertomus (K n:o 8)
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 49

2) Eduskunnan kirjaston kertomus vuodelta 1987 „

Mainittu kertomus (K n:o 6)
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 14

Esitellään:

3) Hallituksen esitys n:o 177 laiksi lapsilisälain muuttamisesta 2883

4) Hallituksen esitys n:o 171 laiksi peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta „

5) Hallituksen esitys n:o 172 laiksi Suomenlinnan hoitokunnasta „

6) Hallituksen esitys n:o 166 laiksi asuntosäästöpalkkiolain 5 §:n muuttamisesta „

7) Hallituksen esitys n:o 157 arvopaperimarkkina- ja sijoituslain 18 §:n muuttamisesta ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi „

8) Ed. Kohijoen lakialoite n:o 76 tulo- ja varallisuusverolaiksi „

9) Ed. Kohijoen ym. lakialoite n:o 89 laiksi sotilasvammalain 29 a §:n muuttamisesta „

10) Ed. Tennilän ym. lakialoite n:o 91 yhdistyslaiksi 2883

11) Ed. Seppäsen lakialoite n:o 92 eräiksi verouudistusta täydentävien säännösten sisällyttämistä lainsäädäntöön tar- koittaviksi laeiksi „

12) Ed. Astalan ym. lakialoite n:o 93 laiksi liikevaihtoverolain 4 §:n muutta- misesta „

13) Ed. Laineen ym. lakialoite n:o 94 laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta ... „

14) Ed. E. Ahon ym. lakialoite n:o 96 laiksi moottoriajoneuvoverosta annetun lain 17 §:n muuttamisesta „

Pöydällepanoa varten esi- tellään:

15) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 17 hallituksen esityksestä laiksi asumistu- kilain 5 §:n muuttamisesta (HE n:o 132) .. „

16) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 18 hallituksen esityksestä laeiksi kansan- eläkelain, perhe-eläkelain, lapsen hoito- tuesta annetun lain 1 §:n ja vammaistuki- lain 8 §:n muuttamisesta (HE n:o 78) .. „

17) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 19 hallituksen esityksestä laiksi ulko- maille maksettavasta rintamalisästä (HE n:o 130) „

18) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 20 hallituksen esityksestä laiksi kansan- eläkelain 26 ja 27 §:n muuttamisesta ja laiksi sotilasvammalain 18 §:n mukaisen täydennyskoron poikkeuksellisesta mää- räytymisestä (HE n:o 129) „

Puhetta johtaa puhemies A h d e.

Nimenhuudossa merkitään poissaoleviksi edustajat Alaranta, Häkämies, Jansson, Joupila, Järvisalo-Kanerva, Jääskeläinen, Kekkonen, Kokko, Kuuskoski-Vikatmaa, Laitinen, U. Leppänen, Nyman, Ollila, Paavilainen, Puhakka, Rehn, Saapunki, Salolainen, Savela, Siitonen, Sorsa, Vastamäki, Vennamo, Vistbacka ja Vuoristo.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien takia edustajat Laitinen, Puhakka ja Vennamo sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Alaranta, Jansson, Järvisalo-Kanerva, Jääskeläinen, Kekkonen, Kokko, U. Leppänen, Nyman, Paavilainen, Savela, Siitonen, Vistbacka ja Vuoristo, tämän kuun 18 päivään yksityisasioiden takia ed. Joupila, 20 päivään virkatehtävien vuoksi ed. Rehn sekä 21 päivään yksityisasioiden takia ed. Kuuskoski-Vikatmaa.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan lokakuun 7 päivästä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 154—156, 163, 169, 173 ja 180—183, jotka nyt on edustajille jaettu.

Eduskunnan tietoon saatettuja asetuksia

Puhemies: Ilmoitetaan, että valtion virkojen täyttämistä eräissä tapauksissa ja eräiden asetusten toimittamisesta eduskunnalle 24 päivänä lokakuuta 1986 annetun lain 2 §:ssä säädetyssä tarkoituksessa ovat eduskunnalle, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet valtion virkamieslain nojalla 7 päivänä lokakuuta 1988 annetut

Asetus liikenneministeriön hallinnonalan virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta; sekä

Asetus puolustusvoimien eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta.

Nämä asetukset on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla ne edustajille.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 484, 485, 491, 492, 494—496, 501 ja 513. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Ed. Helteen ym. kirjelmä, joka sisältää muistutuksen valtioneuvoston jäsenten virkatoimen lainvastaisuudesta

Puhemies: Esitellään ed. Helteen ja seitsemän muun edustajan allekirjoittama kirjelmä, joka sisältää muistutuksen valtioneuvoston jäsenten virkatoimen lainvastaisuudesta.

Sihteeri lukee:

”Eduskunnalle

Valtioneuvosto teki 22.6.1988 periaatepäätöksen valtion takuun myöntämisestä Chilen kuparivaroja hyödyntävän ylikansallisen La Escondida-kaivosyhtiön luotolle, jotta valtioneuvoston Outokumpu Oy saisi solmituksi yhtiön kanssa sopimuksen kuparirikasteen tuomiseksi Chilestä Suomeen (Outokumpu Oy:n lehdistötiedote 1.8.1988, s. 4 sekä valtioneuvoston oikeuskanslerin tiedote 3.8.1988). Samalla valtioneuvosto määräsi asian salaiseksi. Eduskunnan oikeudesta tarkastaa valtioneuvoston jäsenten ja oikeuskanslerin virkatoimen lainmukaisuutta annetun lain 2 §:n 3 momentin nojalla pyydämme perustuslakivaliokuntaa tutkimaan, ovatko edellä tarkoitetun periaatepäätöksen ja salassapitopäätöksen tekoon osallistuneet valtioneuvoston jäsenet menettelleet lainvastaaisesti.

Seuraavilla perusteilla katsomme valtioneuvoston jäsenten menettelyn edellä mainitussa päätöksessä olleen ministerivastuulain 7 §:n tarkoittamalla tavalla selvästi lainvastaista:

Ensinnäkin yleisten asiakirjojen julkisuudesta annetun lain (83/51) 9 §:n 3 momentin nojalla valtioneuvosto voi yksityistapauksessa määrätä käsiteltävänä olevan asian tai asiakirjan salassa pidettäväksi, kuitenkin ainoastaan, mil-

loin salassapidolle on jokin saman lainkohdan 2 momentissa mainittu peruste. Julkisuuslain 9 §:n 2 momentin luettelo salassapidon perusteista on tyhjentävä. Ainoa La Escondida -hankkeeseen liittyvä salassapitoperuste näyttäisi olevan, että se olisi ollut "...yksityisen liiketoimen... edun... vaatimaa".

Tämä peruste puolestaan ei voi oikeuttaa niin laajaa salassapitoa, mistä valtioneuvosto päätti. Korkeintaan näyttäisi oikeutetulta määrätä tilapäisesti salaiseksi osa asiaan liittyvistä asiakirjoista. Valtioneuvosto kuitenkin määräsi pysyvästi salaiseksi kaikki asiakirjat ja myös itse asian, jolloin sen käsittely valtioneuvostossa (mm. mahdollinen äänestys) on julkisuuden ja eduskunnan harjoittaman parlamentaarisen kontrollin ulkopuolella.

Sen perusteella, että asian esitellyt valtioneuvoston jäsen (ministeri Suominen — lehtitiedon mukaan) ei edes tiennyt salassapitopäätöksen ulottuvuutta, on ilmeistä, ettei salaiseksi määrittäminen voinut koko laajuudessaan perustua minkään yleisten asiakirjojen julkisuuslain 9 §:n 2 momentin mainitseman perusteen oikeudellisesti kestävään harkintaan. Jo yhdenkin yksityiskohdan määrittäminen salaiseksi ilman hyväksyttävää perustetta on selvästi yleisten asiakirjojen julkisuudesta annetun lain vastaista.

Toiseksi Suomi on vuonna 1976 liittynyt taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen (SopS 6/76) sekä kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevaan yleissopimukseen (SopS 7—8/76). Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat sopimusmääräykset on saatettu voimaan Suomessa lailla kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (107/1975, SopS 7/1976). Sopimusmääräykset kansojen oikeudesta omiin luonnonvaroihinsa (KP-sopimuksen 1 artikla 2 kohta) ovat Suomessa lainsäätönsä oikeusnormina voimassa.

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaan kansat voivat vapaasti käyttää luonnonrikkauksiaan ja -varojaan omiin tarkoituksiinsa, mikäli se ei vahingoita yhteisen edun periaatteelle perustuvan kansainvälisen taloudellisen yhteistyön ja kansainvälisen oikeuden velvoituksia. Missään tapauksessa ei kansalta saa riistää sen omia ehtoja.

Lisäksi YK:n yleiskokous on vuonna 1974 hyväksynyt julistuksen uudesta kansainvälisestä taloudellisesta järjestyksestä (UKTJ-päätöslauselma) sekä valtioiden taloudellisia oikeuksia ja velvollisuuksia koskevan peruskirjan, joiden valossa myös edellä mainittuja ihmisoikeussopimusten määräyksiä on tulkittava.

Kupari on Chilen tärkein luonnonvara. Maan poliittiset voimat ovat laajasti yksimielisiä siitä, että kuparivarojen hyödyntäminen tulee olla Chilen valtion kontrollissa. Chilen nykyinen sotilashallinto on luovuttanut kuparivaroja monikansallisille yrityksille, mutta ne tullaan todennäköisesti kansallistamaan diktatuurin päättyessä.

Suomen osallistuminen La Escondida -hankkeeseen on TSS- ja KP-sopimuksen 1 artiklojen vastaista. Chilen kansa ei ole luovuttanut oikeutta kuparivarojen hyödyntämiseen La Escondida -yhtiölle, vaan sopimukset on tehnyt KP-sopimuksen 25 artiklan vastaisesti valtaan tullut ja valtaa käyttänyt Augusto Pinochetin sotilasjunta, jonka vallan päättymistä Chilen kansa on selvästi vaatinut kaikilla niillä keinoilla, joita sillä on ollut käytettävissään.

Paitsi että Suomen valtion osallistuminen valtion takuun ja valtionjohtoisen yhtiön toiminnan kautta loukkaa Chilen kansan oikeutta päättää luonnonvaroistaan, se on myös tapa tukea poliittisesti Pinochetin diktatuuria — käyttihän Pinochet itse kansanäänestyskampanjaan La Escondida -hanketta osoituksena kansainvälisestä luottamuksesta hallinnolleen. Kun Chilessä edelleen loukataan järjestelmällisesti ihmisoikeuksia, Suomi on samalla osallinen myös näihin loukkauksiin.

Mainitut UKTJ:tä koskevat YK:n asiakirjat osoittavat selvästi, että Chilen kuparivarojen kansallistaminen olisi täysin oikeutettua. Sama ilmenee myös KP-sopimuksen 47 artiklasta. Jos Suomi haluaisi noudattaa ihmisoikeusvelvoitteitaan ja UKTJ:n periaatteita, sen tulisi pidättäytyä ostamasta kuparia Chilen luonnonvaroja hyödyntäviltä ylikansallisilta yhtiöiltä ja pyrkiä samalla siirtymään kuparirikasteen tuonnista jalostetun kuparin ostamiseen.

Kolmanneksi salassapitopäätöksen johdosta emme ole voineet vakuuttua siitä, ettei valtion takuun myöntämisessä olisi menetelty muutoin virheellisesti. Periaatepäätös perustunee valtion takuista perusraaka-ainehuollon turvaamiseksi annettuun lakiin (651/85), jonka 2 §:n mukaan takuu voidaan myöntää sellaisen luoton vakuudeksi, joka on myönnetty ulkomaiselle velall-

selle pitkäaikaisen raaka-aineiden toimitussopimuksen yhteydessä. Lain 4 §:n mukaan takuita myönnettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, kuinka tarpeellinen taattava luotto on kansantalouden kannalta tärkeän pitkäaikaisen raaka-aineiden tuontisopimuksen edellytyksenä.

Käsityksemme mukaan lain 4 §:n edellytyksiä takauspäättöksen tekemiselle ei ollut olemassa, jotenka hallitus on myös tältä osin menetellyt selvästi lainvastaisesti.

Lisäksi ehdotamme tutkittavaksi myös, liittykö La Escondida -kaivosyhtiön osakkaana olevaan Rio Tinto Zink -yhtiön Etelä-Afrikka-kytkentöihin jotain sellaista, jonka vuoksi periaatepäätös loukkaisi eräistä Etelä-Afrikkaan kohdistuvista toimenpiteistä annetun lain (1104/85) määräyksiä tai Suomen ihmisoikeusvelvoitteita.

Asian saattamista eduskunnan perustuslakivaliokunnan tutkittavaksi ministerivastuulain nojalla haluamme perustella seuraavasti. Valtioneuvoston salaamispäätös merkitsee, ettei perustuslakiemme edellyttämä parlamentarismin periaate (HM 36 ja 43 § sekä VJ 36 ja 37 §) voi toteutua tässä asiassa, kun eduskunta ei edes tiedä, kelle valtioneuvoston jäsenistä se voisi esittää epäluottamuslauseen. Ministerivastuulain mukainen menettely voi korvata myös ns. tutkimusvaliokuntainstituution puuttumista valtiosäännöstämme.

Edellä esitetyillä perusteilla teemme eduskunnan oikeudesta tarkastaa valtioneuvoston jäsenten ja oikeuskanslerin virkatointen lainmukaisuutta annetun lain (274/1922) 2 §:n 3 momentin nojalla muistutuksen niitä valtioneuvoston jäseniä vastaan, jotka ottivat osaa 22. päivä kesäkuuta 1988 tehtyyn periaatepäätökseen valtion takauksen myöntämisestä La Escondida-nimiselle yhtiölle Suomesta käsin myönnetyn luoton vakuudeksi.

Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1988

Esko Helle	Heli Astala
Esko Seppänen	Pauli Uitto
Pertti Lahtinen	Timo Laaksonen
Vappu Säilynoja	Pekka Leppänen"

Puhemies: Eduskunnan oikeudesta tarkastaa valtioneuvoston jäsenten ja oikeuskanslerin virkatointien lainmukaisuutta 25 päivänä marraskuuta 1922 annetun lain 2 §:n 3 momen-

tin mukaan on kirjelmä keskustelutta lähetettävä perustuslakivaliokuntaan.

Kirjelmä lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Kortesalmi: Herra puhemies! Suuri valiokunta kokoontuu tänään välittömästi tämän täysistunnon päätyttyä.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Kertomus niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1985 ovat antaneet aihetta

Esitellään valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 49 ja otetaan ainoaan käsittelyyn siinä valmistelevasti käsitelty yllämainittu kertomus.

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 49.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Eduskunnan kirjaston kertomus vuodelta 1987

Esitellään sivistysvaliokunnan mietintö n:o 14 ja otetaan ainoaan käsittelyyn siinä valmistelevasti käsitelty yllämainittu kertomus.

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 14.

Kukaan ei pyydä puheenvuoroa.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

Poistoja päiväjärjestyksestä

Puhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 3)—14) asia.

Pöydällepanoa varten esitellään ja pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

15) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 17;

16) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 18;

17) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 19; ja

18) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 20.

Puhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään perjantaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 13.16.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

